

Evaluering av sentrene mot incest og seksuelle overgrep

OPPDRAGET OG HOVEDKONKLUSJON

På oppdrag fra Barne-, ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) har NOVA ved Høgskolen i Oslo og Akershus gjennomført en evaluering av arbeidet ved sentrene mot incest og seksuelle overgrep, inkludert sentrenes rammebetingelser. Prosjektet har vært tilknyttet NOVAs forskningsprogram om vold i nære relasjoner.

Oppdraget fra Bufdir omfatter en beskrivelse av sentrene og en vurdering av tilbudet de gir slik dette har utviklet seg siden sentrene ble evaluert av Nordlandsforskning i 2009 (Gjertsen og Eide, 2009). Oppdragsgiver har også bedt om en vurdering av om tilskuddsordningen bidrar til formålet med sentrene. Vi ser dette som et uttrykk for at myndighetene legger til grunn at sentrene er og skal fortsette å være et viktig tilbud i tiltakslandskapet knyttet til vold og overgrep. Evalueringen støtter også opp om dette.

En hovedkonklusjon i evalueringen er at sentrene bør bestå som egne tiltak og som et supplement til de ordinære offentlige hjelpetiltakene. Den hjelpen de utsatte får i sentrene gis ikke andre steder, og brukerne verdsetter at det finnes et eget sted for de som er utsatt for incest og seksuelle overgrep. For

mange er bare det å ta kontakt med et senter betydningsfullt for å komme videre etter det som har skjedd.

Sentrene mot incest og seksuelle overgrep. En evaluering av sentrenes arbeid og rammevilkår. Smette, I., Stefansen, K., Dullum, J. NOVA-Rapport 16/17.

SENTRENES RAMMEVILKÅR – UTVIKLINGSTREKK

Fremdeles usikker finansiering: I 2017, som tidligere, rapporterer sentrene om usikkerhet rundt finansieringen. Dette til tross for at antall sentre i landet som helhet, og antall kommuner som bidrar, er stabilt eller økende. Modellen med et statstilskudd som beregnes på grunnlag av den finansieringen sentrene skaffer selv, betyr at mange sentre bruker mye tid på å skaffe til dels små bidrag fra kommuner i regionen.

Uendret dimensjonering: Det er store forskjeller i sentrenes dimensjonering, fra et par årsverk ved de

Fakta om sentrene

- Sentrene er et av de sentrale hjelpetiltakene for utsatte for incest og seksuelle overgrep i Norge.
- Det finnes 23 sentre i ulike deler av landet.
- Sentrene finansieres gjennom en statlig tilskuddsordning og bidrag fra kommuner, fylkeskommuner og regionale helseforetak.
- Bufdir forvalter tilskuddsordningen og styrer sentrene gjennom et rundskriv.
- Sentrene er et supplement til det offentlige hjelpeapparatet. De er lavterskeltilbud som ikke krever henvisning fra det offentlige hjelpeapparatet for å ta kontakt. Tilbudet er gratis.
- Sentrene gir tilbud om enesamtaler og gruppesamtaler, og de fleste har også sosiale aktiviteter.
- Sentrene skal ikke gi behandling, men drives etter prinsippet «hjelp til selvhjelp».
- Sentrene kan drive undervisning og informasjonsarbeid til barn, ungdom og hjelpeapparatet, men det skal utgjøre en mindre del av sentrenes virksomhet.

minste sentrene til godt over ti ved de største. Tilskuddsordningen legger til rette for at det skal være noe lettere for små enn for store sentre å vokse, hvis det er nødvendig for å kunne oppfylle kravene til tilbudet. Sentrene har imidlertid vokst lite siden forrige evaluering, og veksten ved de små har ikke vært større enn ved de store. Dette betyr at skjevheter i tilgjengelighet og kvalitet i tilbudet som følger av ulik dimensjonering, fortsatt består.

Ytterligere profesjonalisering: Sentrene er ytterligere profesjonalisert siden 2009. I 2017 har 78 prosent av de ansatte utdanning på høyskole- og universitetsnivå, og bare noen få sentre formidlet at egen erfaring med incest eller seksuelle overgrep regnes som en viktig kvalifikasjon for å få jobb ved sentrene. Sentrene kan med andre ord ikke forstås som brukerorganisasjoner. De er tverrfaglige hjelpetiltak med høyt kvalifisert personale.

Mer samarbeid med hjelpeapparatet. Sentrenes samarbeid med det lokale hjelpeapparatet varierer, slik det gjorde i 2009. Mange sentre formidlet at de har opplevd økt anerkjennelse fra lokalt hjelpeapparat, og noen sentre er selvsagte deltakere i faglige fora og andre fagrelevante sammenhenger lokalt og regionalt.

Mer utadrettet virksomhet. Sentrenes utadrettede virksomhet har økt betydelig siden forrige evaluering. En drivkraft

i denne utviklingen er at skoler etterspør eksterne aktører som kan tilby undervisning om seksuelle overgrep.

Fremdeles uensartet profilering. 13 av 23 sentre bruker i dag betegnelsen SMISO-senter (Senter mot incest og seksuelle overgrep). Samtidig har sentrene fremdeles i hovedsak ulike logoer og ulik utforming av nettsider.

ARBEIDET VED SENTRENE - UTVIKLINGSTREKK

Mer vekt på samtaletilbud enn sosiale tilbud. Enesamtaler og gruppesamtaler er kjernen i sentrenes tilbud. De aller fleste har også sosiale dagtilbud og aktiviteter for brukere. Vi ser en dreining i tilbudet siden forrige evaluering, med mer vekt på samtaler enn på de sosiale tilbudene. Sosiale tilbud er i ferd med å begrenses ved flere sentre.

Selvhjelpsbegrep i endring. Innholdet i hjelp til selvhjelp er redefinert fra å være knyttet til likemannsarbeid, til å bli forstått som et verktøy i en profesjonell bruker-hjelpere-relasjon. Vi ser også en dreining hvor sentrene i stadig større grad vektlegger at de skal bidra til positiv endring hos brukerne. Traumeperspektiver har blitt en viktig ramme for det faglige arbeidet mange steder, og flere tar i bruk enkle verktøy for sammen med brukeren å vurdere om tilbudet hjelper. Tilbud som ikke er faglig begrunnet får mindre plass. Vi tolker denne dreiningen som et ytterligere uttrykk for at sentrene er profesjonalisert og ønsker anerkjennelse fra det lokale hjelpeapparatet.

Fremdeles fornøyde brukere. Som i den forrige evalueringen, er brukerne svært fornøyde med tilbudet i sentrene. At det finnes et eget sted for utsatte for incest og seksuelle overgrep er viktig for dem. Brukerne verdsetter videre at sentrene skiller seg fra det ordinære hjelpetilbudet, særlig psykiatrien. I sentrene settes det ikke diagnoser og mange brukere framhevet at sentrene ser dem som hele mennesker. Brukerne formidler at sentrene har en egen atmosfære preget av mye omsorg og spisskompetanse på overgrep.

To måter å bruke senteret på. Vi ser at det utkrystalliserer seg to ulike måter brukerne tar i bruk sentrene på: enten fast og omfattende bruk, eller mer kortvarig og selektiv bruk. Den første bruksmåten innebærer at senteret er et viktig sted for sosial omgang og tilhørighet. Det er primært voksne kvinner som står utenfor det ordinære arbeidslivet og som har til dels store utfordringer i livet som bruker sentrene på denne måten. Den andre

bruksmåten innebærer å utelukkende benytte samtaletilbudet ved senteret. Det er særlig yngre kvinner, men også menn og pårørende, som bruker senteret på denne måten. Disse brukerne er vanligvis i jobb eller under utdanning og har et sosialt liv utenfor senteret.

En snevrere forståelse av målgruppen. Sentrene er i utgangspunktet lavterskeltilbud for alle, men denne åpenheten er under press. Vi ser konturene av en utvikling mot en mer avgrenset målgruppe, nemlig brukere som ønsker å jobbe med bearbeiding og utvikling og som tar mye ansvar selv. Brukere som faller utenfor denne gruppen er de som ikke kommer videre og der senteret «bare» blir et sted å være og ikke et sted for utvikling. Brukere som faller utenfor er ofte de som har størst belastninger og dermed størst behov for hjelp.

Anbefalinger til myndighetene

- Utred om finansieringsmodellen bør endres og om full statlig finansiering kan bidra til å sikre et mer likeverdig tilbud i hele landet i tråd med politiske føringer. Myndighetene bør definere en minimumsbemanning i samarbeid med sentrene.
- Støtt opp under etableringen av «satellitter», det vil si tilbud om samtaler noen dager i måneden i andre deler av et senterets hjemfylke eller region for å bedre tilgjengeligheten.
- Vurder om rundskrivet skal stille krav om relevante sosiale tiltak, og om disse bør være sosialfaglig innrettet. Tilrettelegg for sosialfaglig utviklingsarbeid, blant annet med tanke på å klargjøre hva et lavterskeltilbud for utsatte for incest og seksuelle overgrep skal være.
- Undervisning og annen utadrettet virksomhet kan omfatte barn under 16 år, mens samtale- og gruppetilbud kan omfatte personer fra 16 år.
- Fortsatt støtte til alle tilbudene, inkludert de spesialiserte tilbudene rettet mot menn og voldtatte som ligger i Oslo. La dagens kombinerte krise- og incestsentre bestå, men vær varsom med framtidige sammenslåinger.
- Sentrene skal ha undervisning som en del av sin aktivitet, men dette bør også i fremtiden utgjøre en mindre del av virksomheten.
- Vurder om felles navn og profilering kan bidra til å øke sentrenes synlighet og dermed tilgjengelighet.
- Bufdir må definere hva som skal inngå i rollen som fagdirektorat overfor sentrene og hvordan de kan bidra til faglig utvikling.

